Global uke

SAMMEN MOT MODERNE SLAVERI

www.globaluke.no / www.norgeskristnerad.no / tlf.: 23 08 13 00

Dette heftet er laget i anledning Global uke mot moderne slaveri. Global uke er kirkene i Norge sin felles satsning for å redusere og bekjempe vår tids former for slaveri. Norges Kristne Råd koordinerer samarbeidet.

Mottoet for bærekraftsmålene er «Ingen skal utelates». Skal vi nå målene her i Norge og i verden, må vi få en slutt på alle former for grov utnyttelse, som tvangsarbeid (mål 8.7), tvangsekteskap, tvungen prostitusjon (mål 5) og barnearbeid (mål 16.2). Vi tror på ethvert menneskes rett til frihet fra utnytting og undertrykkelse. Vår tids former for slaveri bryter med menneskerettighetene og utestenger mennesker fra samfunnsgodene og fra et verdig og fritt liv. Sammen kan – og må – vi få en slutt på utnyttelsen.

Bli med i arbeidet du også!
Se tips på s. 14-18.

INNHOLD

5 Hva er moderne slaveri

7 Hvordan foregår moderne slaveri

9 Hvor foregår moderne slaveri

10 Hva kan være kjennetegn på utnyttelse

11 Plikt til å si ifra

12 Hva kan du og jeg gjøre

14 Hvordan velge en handling

16 Handlinger for menigheter

17 Kilder og ressurser

18 Bønn

HVA ER MODERNE SLAVERI?

«Moderne slaveri»
er en samlebetegnelse for situasjoner der mennesker

- utsettes for grov utnyttelse og tvang
- kontrolleres gjennom maktmisbruk, manipulasjon, trusler, vold og krenkelser
- er ikke frie til å forlate situasjonen eller står uten alternativer

Kilde: www.alliance87.org

Slaverilignende utnyttelse er forbudt i nesten alle land. Det utgjør brudd på menneskerettighetene og pågår overalt, ofte skjult. Fra utsiden kan det se ut som vanlig arbeid, men de som utnyttes lever under andres kontroll.

Særlig utsatte er migrantarbeidere, jenter eller kvinner, flyktninger, statsløse, personer med lite utdannelse, lavkaster, religiøse og andre minoriteter, og personer med funksjonsnedsettelse.

Grunnårsaker som driver mennesker ut i moderne slaveri er fattigdom, korrupsjon, urettferdige strukturer, manglende rettsvern, migrasjon og flukt som følge av klimaendringer og krig. Grådighet og etterspørsel etter billige varer og tjenester er medvirkende årsaker.

FNs arbeidsorganisasjon (ILO) anslår at minst 50 millioner mennesker i verden lever i slaverilignende utnyttelse. Koronapandemien og krig i Ukraina og andre steder har presset flere ut i gjeld, elendige arbeidsvilkår, tvangsekteskap og seksuell utnyttelse.

HVORDAN FOREGÅR MODERNE SLAVERI?

Utnyttelsen ser forskjellig ut i ulike land og lokalsamfunn

Tvangsarbeid

Situasjoner der barn og voksne utnyttes til arbeid – arbeid de ikke frivillig kom inn i, ikke kan komme ut av eller ikke har alternativer til. Det er et stort gråsonefelt mellom anstendig arbeid og tvangsarbeid.

Gjeldsslaveri

Personer som pga. fattigdom låner penger, tvinges til å arbeide for å tilbakebetale gjeld og dermed mister kontroll over egen situasjon.

Tvangsekteskap og barneekteskap

Barn eller voksne tvinges til å inngå ekteskap de selv ikke ønsker. Minst 70 % er jenter eller kvinner.

Seksuell utnyttelse

foregår bl.a. som tvungen prostitusjon, overgrep via nettet, eller når noen gjennom vold, trusler, og misbruk av sårbar situasjon presses til seksuelle handlinger.

Tvungen krigstjeneste

Barn eller voksne tvinges til å delta i krigshandlinger, f.eks. som barnesoldater, eller holdes ulovlig i militærtjeneste.

Tvangstjenester

Barn eller voksne tvinges til å tigge, selge narkotika eller begå kriminalitet til andres fortjeneste.

Organtyveri

Personer frarøves eller lokkes til å selge organer eller kroppsdeler til bruk i ulovlig organhandel og transplantasjon.

- 1 av 4 av de utnyttede er barn.
- Nær 3 av 4 som utnyttes er kvinner og jenter.
- De ti landene med høyest tetthet av slaveri er i krig og konflikt og har undertrykkende regimer.

HVOR FOREGÅR MODERNE SLAVERI?

Asia og Stillehavsregionen har det høyeste antallet utnyttede personer, anlsagsvis 62% av totalen. Land med totalitært styresett har høyest andel utnyttede. I Europa og Sentral-Asia anslås 6.4 millioner å leve i slaverilignende utnyttelse, men mørketallene er store.

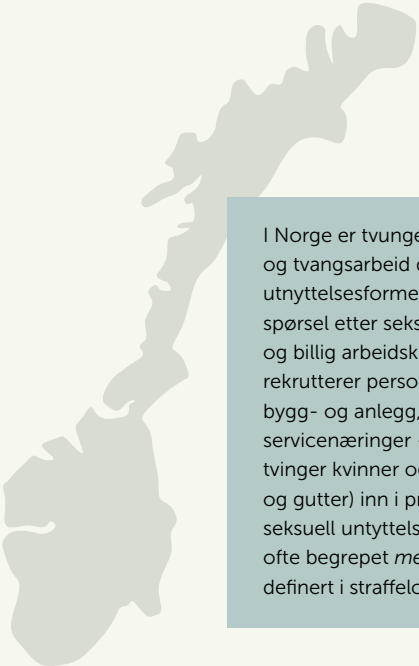

I Norge er tvungen prostitusjon og tvangsarbeid de vanligste utnyttelsesformene. Det er etterspørsel etter seksuelle tjenester og billig arbeidskraft. «Agenter» rekrutterer personer til landbruk, bygg- og anlegg, renhold og andre servicenæringer – og forleder eller tvinger kvinner og jenter (og menn og gutter) inn i prostitusjon og seksuell untyttelse. I Norge brukes ofte begrepet *menneskehandel*, definert i straffelovens § 247, 248.

HVA ER KJENNETEGN PÅ MODERNE SLAVERI?

De som utnyttes

- jobber ekstremt mange timer
- mangler verneutstyr, selv om arbeidet krever det
- får dårlig eller ingen lønn, eller står i personlig gjeld til en bakperson eller arbeidsgiver
- mangler språkkunnskaper
- ble lovet andre betingelser enn de fikk
- er redd for eller skeptisk til politiet eller andre offentlige instanser
- oppgir at andre oppbevarer ID og viktige dokumenter
- har begrenset frihet til å reise
- redd for å bli sendt ut av landet
- framstår ustelt eller bruker samme klær hver dag
- ser ikke på seg selv som offer for menneskehandel, men at de «fikk en dårlig jobb»
- vegrer seg for å fortelle om situasjonen sin eller søke hjelp, kjenner ingen de stoler på
- viser frykt for sin arbeidsgiver eller bakmann/-kvinne og mener eget eller familiens liv kan være i fare
- viser tegn til fysiske eller psykiske traumer, som angst, hukommelsestap, blåmerker, ubehandlede infeksjoner, skader eller sykdom
- bor og jobber på samme adresse
- har trange eller uverdige boforhold eller bytter adresse ofte

PLIKT TIL Å SI IFRA

Alle som fatter mistanke om at en person kan være utsatt for straffbare handlinger, har ifølge straffeloven plikt til å varsle myndighetene. Gjelder det en mindreårig, har man meldeplikt til barneverntjenesten.

Dersom en person viser deg tillit, grip muligheten. Du behøver ikke å være ekspert. Alt du trenger er å vite hvor hjelp finnes og hvordan du kommer i kontakt med instanser som kan følge opp.

For hjelpetiltak og -instanser, se www.menneskertilsalgs.no

Alle kan bidra til å identifisere mulige ofre, men det er politiets og myndighetenes oppgave å verifisere menneskehandel, dvs. dokumentere handlinger, straffeforfølge kriminelle og følge opp utsatte personer.

Er du bekymret for at noen blir utnyttet eller er du selv i en slik situasjon?

Du kan kontakte ROSA sin døgnåpne, nasjonale hjelpe-telefon: 22 33 11 60 eller en av de andre hjelpeinstansene på s. 17

HVA KAN DU OG JEG GJØRE?

- Si ifra ved mistanke (se s. 10) eller hvis du selv blir utnyttet.
- Lær mer om vår tids former for slaveri og snakk om det.
- Støtt gode prosjekter, se forslag s. 17 og på globaluke.no

Bruk stemmen:

- Vi kan be om mer handling fra de som har størst ansvar. Si fra til lokale myndigheter hvis du oppdager mistenkelige eller kritikkverdige forhold.

- Undersøk om det finnes en lokal handlingsplan mot menneskehandel og en handlingsplan for kommunens arbeid med å nå bærekraftsmålene.

- Etterlys sterkere innsats mot arbeidslivskriminalitet og for bedre rettsvern og beskyttelse for ofre for menneskehandel i Norge.

- Krev at regjerningen oppdaterer sin egen handlingsplan mot menneskehandel.

- Be norske myndigheter ta opp menneskerettigheter i sin dialog med ledere i land hvor disse ikke respekteres.

- Gjør deg kjent med Åpenhetsloven, som pålegger norske selskaper å informere om hvordan de ivaretar menneskerettighetene i sine leverandørkjeder – og bruk din rett til å få svar på hvilke forhold en vare er produsert under. Se framtiden.no

Bruk forbrukermakten:

- Vær bevisst når du handler og husk at det nytter! Velg varer merket Fairtrade, UTZ og Rainforest Alliance (kaffe, te, sjokolade osv.), og Svanemerket.

- Velg klær og sko fra merker som har åpne fabrikklister. Se oversikt på framtiden.no

- Handle brukt når du kan! Kjøp kvalitetsvarer som holder lenge og lær deg å reparere dem

- Send inn spørsmål til norske selskaper om arbeidsforhold knyttet til produksjonen av en vare. Se mer om Åpenhetsloven på framtiden.no og globaluke.no

- Styr unna svart arbeid når du skal ha huset eller bilen vasket, pusse opp eller leie inn arbeidskraft. Se mer på handlehvitt.no

- Plasser pengene smart: Bruk etiskbankguide.no. Hør med banken om de har en «slaveri-fri» investeringspraksis.

- Ta avstand fra pornografi, seksualisering av mindreårige og objektivisering av kropp. Se pornoprat.no

HVORDAN VELGE EN HANDLING?

Ingen kan gjøre alt, men alle kan gjøre noe! Det kan utgjøre en enorm forskjell hvis så mange som mulig gjør én handling for å bekjempe moderne slaveri.

START HER

Hvem skal handle?

Menighet/gruppe

Enkeltperson

Har dere jobbet med tematikken tidligere?

Nei

Ja

Ta opp tematikken i deres kirke! Hvor vil du starte?

Hva ønsker dere å gjøre mer av?

Fordypning

Handling

BLI KLOKERE!

- Stift en anti-slaveri-gruppe i menigheten
- Inviter til temakveld med foredragsholdere
- Gjør et bibelstudium i smågruppene

BRUK STEMMEN!

Velg en handling dere som gruppe kunne tenke dere å gjøre:

- Send inn spørsmål til norske selskaper om arbeidsforhold knyttet til en vare eller tjeneste
- Skriv leserinnlegg
- Skriv under på kampanjer
- Tvitre eller del meninger i sosiale medier

Se flere tips på s. 16

SE TIPS PÅ S. 12–13

Ungdomsgruppa

Gudstjeneste

Staben

Kjøper dere noen varer?

Nei

Ja

Ha temakveld med unge og konfirmanter

Ta testen på slaveryfootprint.org

Be for dem som utnyttes. Se s. 18.

Gi kollekt til tiltak som forebygger. Se s. 17.

Snakk om det teologiske grunnlaget for kamp mot urettferdighet.

Marker Global uke lokalt, se globaluke.no

HANDLE RETTFERDIG!

Velg en vare dere bruker mye og kjøp kun «rettferdige» merker i ett år. For eksempel:

- Kaffe
- Bananer
- Te
- Sjokolade
- Nøtter
- Blomster
- Profileringsartikler

Se «rettferdige» merker s. 13

Gi beskjed om hvilken handling din menighet eller gruppe velger til post@norkr.no

Da kan vi se den store summen av vår felles innsats og følge arbeidet.

FLERE HANDLINGER FOR MENIGHETEN/GRUPPA

- Ta opp temaet i samlinger med ulike grupper, i gudstjeneste og under kirkekaffen, og i undervisning på folkehøgskoler og studiesteder.

- Marker Global uke, gjerne sammen med andre kirkesamfunn. Inviter folk fra kommune, politi, arbeidstilsyn, organisasjoner, o.l. Se forslag på globaluke.no

- Oppfordre dine ledere til å løfte temaet i sin sammenheng og i møte med norske og internasjonale samarbeidspartnere.

- Gi kollekt til prosjekter og organisasjoner som bekjemper moderne slaveri, få besøk av dem til å fortelle.

- Vær sikker på at dere, eller de dere kjøper tjenester av, ikke benytter svart arbeid.

- Kjøp etisk og bærekraftig så langt som mulig: Velg varer merket med Fairtrade, UTZ/ Rainforest Alliance, og Svanemerket.

- Heng opp oppslag om hjelpetilbud i kirken.

- Sjekk om din kirke er medlem i KNIF og bruk deres miljø- og etisk-sertifiserte innkjøpsavtaler.

- Bygg inkluderende fellesskap som tilbyr språktrening, sosialt fellesskap og praktisk støtte til personer i sårbare situasjoner.

KILDER OG RESSURSER

- menneskertilsalgs.no
- rosa-help.no
- Caritas Ressurssenter
- Frelsesarmeen.no/mennes-kehandel
- A21 Norway
- Hope for Justice
- framtiden.no
- Lightup Norway
- ADRA Norge
- Kirkens Bymisjon
- Kirkens Nødhjelp
- Fairtrade Norge
- FN-sambandet
- ILO (FNs arbeids-organisasjon)
- slavefreetoday.org
- freedomunited.org
- antislavery.org
- Avisen The Guardian
- globaluke.no
- Etisk Handel Norge

BØNN

Frihetens Gud,
noen blant oss leverer varer og tjenester
under tvang og uten lønn å leve av.

De krenkes mens andre forgriper seg på deres kropp.
Under slit i gruver og på fabrikker
går de glipp av skolegang og likeverdig behandling.

Jesus, du ga deg selv for alle,
gi oss nåde så vi åpner blikket
og gjør vår del for en mer rettferdig verden.

Du som løser bånd,
la alle mennesker får sin rett!

NOTATER

Norges Kristne Råd

norkr.no

globaluke.no

Norad

Justis- og beredskapsdepartementet

Med støtte fra Norad og Justis- og beredskapsdepartementet.